

ANIVERSAREA ÎMPLINIRII VÎRSTEI DE 70 DE ANI
A LUI GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI, MOMENT
SEMNIFICATIV AL MANIFESTĂRII VOINȚEI DE UNITATE
ȘI LIBERTATE A POPORULUI ROMÂN

În urmă cu mai bine de 70 de ani, istoria meleagurilor nord-vestice ale țării noastre înscria în paginile ei, unul dintre momentele de importanță deosebită în seria manifestărilor solidarității și unității întregului nostru popor de pe ambele versante ale Carpaților, acela al aniversării a 70 de ani de viață a distinsului om politic român transilvănean, din a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului nostru, cel care a fost, este și va fi Gheorghe Pop de Băsești*. În semn de prețuire a activității sale „Despărțământul Astei pentru Sălaj” și „Reuniunea Femeilor Române Sălăjene” hotărâsc ca adunările lor anuale să fie ținute tot în Băsești în aceeași zi a duminicii de 4 august 1907. Festivitățile sînt deschise prin obișnuita oficiere a serviciului divin în biserică, conform uzanțelor epocii, la ora 7,00 dimineata de către vicarul Silvaniei, Olimpiu Barbuloviciu din Șimleul-Silvaniei împreună cu protopopul Augustin Vicaș din Măieriste și preotul Anton Băliban din Băsești. În jurul orei 9,30 după terminarea serviciului divin este vizitat mormîntul părinților lui Gheorghe Pop, ca pe urmă în ordinea dinainte stabilită să-și desfășoare lucrările adunările generale anuale, prima dată Despărțământul Astei pentru Sălaj de sub conducerea lui Olimpiu Barbuloviciu ca președinte și avocatul Coriolan Meseșan din Șimleul-Silvaniei ca secretar și după aceea Reuniunea Femeilor Române Sălăjene a cărei președintă era Maria Cosma soția lui Andrei Cosma directorul executiv al băncii românești „Silvania” din Șimleu. La ora 12,00 are loc expunerea (prezentarea) copiilor sălăjeni, cînd Gheorghe Pop de Băsești înmînează la peste 300 de mame premii între 2—10 coroane, ca răsplată pentru atenta grijă și aleasă educație pe care au dat-o copiilor. Momentul în sine și gestul personal a sărbătoritului exprima cît se poate de concludent grija pentru viitorul poporului român, pentru generațiile următoare, garanția libertății, unității și prosperității poporului nostru. Mărturiile contemporane, indiferent de proveniență, atestă splendoarea acestui moment, dimensiunea lui spirituală, edificatoare, factor catalitic inestimabil al profilului moral al poporului român.

* Gheorghe Pop de Băsești, de fapt, împlinise 70 de ani la 1 august 1905, dar din cauza campaniilor electorale parlamentare din anii 1905—1906, în timpul cărora el însuși era candidat din partea Partidului Național Român din Transilvania în cercul electoral Cehu-Silvaniei, asemenea festivități n-au putut avea loc.

După acest moment, pe la ora 13,30 participanții la festivități sînt invitați la o masă comună unde Olimpiu Barbuloviciu, Vasile Lucaciu din Sisești, Iosif Patachi din Săsar și Vasile Pop din Sîngeorzul de Meseș rostesc toas-turi în care sînt relevate meritele sărbătoritului ca neînfîricat apărător al limbii române și a ființei noastre naționale în fața încercărilor de deznațio-nalizare a românilor transilvăneni, acțiuni întreprinse cu o vigoare nemai-întîlnită de guvernanții de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul se-colului al XX-lea din monarhia bicefalică austro-ungară. Mai mult chiar, decît atît, protopopul Vasile Pop din Sîngeorzul de Meseș, în discursul rostit, îl prezintă pe Gheorghe Pop de Băsești în complexitatea dimensională a per-sonalității sale și pe lîngă cele menționate deja arată că sărbătoritul este un continuator a lui Mihai Viteazul pe tărîmul luptei pentru unirea într-un sin-gur stat a tuturor teritoriilor locuite de români. Aceste cuvinte cuprind de emoție, pe de-a dreptul fascinantă, clocotitoare și îmbietoare la noi acțiuni mobilizatoare a voinței și dorinței de libertate și unitate a poporului român, pe toți cei prezenți și prin aceștia pe români de pretutindeni. Concomitent cu aceste stări de spirit declanșate de cuvintele vorbitorului amintit, imorta-lizate de documentele informative de epocă, autoritățile prezente aici sînt cuprinse de mîhnire, de ură, gata să suspende desfășurarea festivităților. Nu-mai intervenția vicarului Olimpiu Barbuloviciu prin rostirea unei rugăciuni de mulțumire exprimată „în fața” divinității cerești pentru ajutorarea celor prezenți de a se întîlni în acea zi minunată pentru aniversarea a 70 de ani de viață ai lui Gheorghe Pop de Băsești, conform concepției clericale din acel timp, a creat o acalmie și o revenire la forma și dimensiunile inițiale ale atmosferei de desfășurare a festivităților, ceea ce a creat posibilitatea continuării acestora.

Momentul următor al festivităților este programul cultural-artistic al tinerilor în cadrul căruia jocul popular „Călușarii”, inclus în spectacol toc-mai ca simbol al unității naționale românești a ocupat un loc de frunte (jocul popular Călușarii era și este răspîndit la români atît în România ca stat politic de atunci cît și în Transilvania exprimînd astfel unitatea noastră etnică și spirituală, iar la festivitățile despre care vorbim, prin prezentarea lui în repetate rînduri ținea, în concepția organizatorilor și inimile tuturor românilor, organizatori sau simpli participanți, loc de standard național, res-pectiv, locul tricolorului românesc, interzis în modul cel mai categoric de autorități de a fi arborat n.n.).

În cursul serii, în jurul orei 20,30 au sosit de la București, pentru a par-ticipa la marea și neuitatul moment din viața lui Gheorghe Pop de Băsești, politicienii români Cantacuzino, Emanoil Butculescu, Alexandru D. Florescu fost secretar al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, Nicu Filipescu fost ministru și primar al Bucureștiului, ca reprezentanți ai Ro-mâniei. Aceștia, după scurta dar sincera și plăcută întîlnire cu sărbătoritul, s-au prins în horă cu ceilalți participanți veniți aici din toate părțile Tran-silvaniei, exprimînd încă o dată solidaritatea celor de peste munți cu cauza dreaptă a luptei românilor transilvăneni pentru libertate și unitate națională.

Cu acest din urmă moment, festivitățile și marea adunare populară românească de la Băsești din 4 august 1907, propriu-zis se încheie, urmînd doar convorbiri cu totul confidentiale ale liderilor români transilvăneni cu membrii delegației din România.

În final, considerăm, ca fiind demn de menționat faptul că la aceste glorioase momente de manifestare a vieții naționale românești transilvănene, în afară de personalitățile politice și culturale românești amintite mai participă: Teodor Mihali deputat național român din partea cercului electoral Illeauda în parlamentul de la Budapesta, Andrei Cosma directorul executiv al băncii românești „Silvania” din Șimleul-Silvaniei și sprijinitor activ și consecvent al luptei naționale românești desfășurată în acești ani, Emeric Pop de Băsești directorul executiv al băncii românești „Sălăjana” din Jibou, directorul liceului românesc din Năsăud, soția lui Vasile Hosu din Orăștie, proprietarul Vuculescu din Satulung al Chioarului, avocații Mihai Pop și Alexandru Pop din Cehu-Silvaniei, Gheorghe Pop, Ioan Gheție și Ioan Suciu, animatori și luptători perseverenți pentru cauza noastră națională, pentru păstrarea ființei naționale românești, greu încercată în acești ani de la cumpăna de veacuri, din Zalău, preoții Ioan Ilieș din Bocșa, Ioan Bruchental din Bicaz, Ioan Pop din Someș-Uileac, Ioan Lenghel din Oarța de Sus, Vasile Pop din Oarța de Jos, Augustin Gavriș din Odești, Teodor Lenghel din Stremți, vreo 30 de învățători din jur, veniți aici cu familiile lor și mulți alții. În total numărul participanților se ridică la peste trei mii, cifră care în condițiile politice de atunci, a asaltului pornit de guvernele de la Budapesta împotriva formelor de manifestare și exprimare a voinței de viață etnică a popoarelor nemaghiare, era foarte mare, chiar peste așteptările organizatorilor și credem că și a autorităților. Acestea din urmă, de fapt privesc cu mare îngrijorare ținerea acestor mari serbări naționale românești aici la Băsești unde neînfricatul luptător „Badea Gheorghe Pop” cum personal îi plăcea să i se spună, polariza speranțele de izbăvire a unui întreg popor. Ca o primă măsură, guvernul de la Budapesta, respinge propunerea guvernului român din București, ca acesta, respectiv, Gheorghe Pop de Băsești să fie decorat cu distincții românești, ceea ce evident ar fi imprimat noi și superioare valențe mișcării de eliberare a românilor transilvăneni. Sînt de asemenea interzise cîntecele românești care exprimau ideea de unitate națională, să fie intonate în timpul festivităților și multe alte măsuri asemănătoare. Deși au încercat prin toate aceste măsuri să limiteze la maximum caracterul național român al acestor serbări, însăși ele autoritățile sînt nevoite să recunoască că deși festivitățile s-au desfășurat fără embleme și eșarfe naționale românești, totuși adunările ținute și celelalte momente au avut un caracter cu adevărat sărbătoresc.

În altă ordine de idei, merită menționat faptul că în același timp cu luarea măsurilor în parte menționate deja, autoritățile centrale și locale concentrează aici impresionante forțe jandarmerești, gata în orice clipă să intervină, la schițarea celui mai mic semnal, pentru dizolvarea adunărilor. Cifra oficială, recunoscută de autorități, a jandarmilor aduși aici este de 46, ceea ce nu exclude posibilitatea ca aceștia să fi fost mai mulți, însă în nici un

caz mai puțini. Primpretorul plasei Cehu-Silvaniei se deplasează personal la Băsești și supraveghează direct desfășurarea festivităților. Datorită calmului și a stăpînirii de sine, trăsături specifice poporului nostru, a celor prezenți, autoritățile n-au intervenit pe parcursul desfășurării serbărilor¹, iar momentul în sine rămînînd în felul acesta unul dintre cele mai semnificative în șirul manifestărilor voinței de libertate și unitate națională a poporului român și o adevărată demonstrație a solidarității noastre naționale.

IOAN TOMOLE

ANEXE

I. 30/1907 bizalmi szám

A szilágycsehi járás főszolgabírójától

Főispán Úr!

90/1907 bizalmi számu rendeletére hivatkozással, a folyó hó 4-ikén távbeszélőn leadott jelentéssel kapcsolatban az illésfalvi nemzetiségű jellegű gyűlésre vonatkozólag körülményes jelentésemet a következőkben teszem meg: Folyó hó 4-ikén reggeli 7 órakor Illésfalván megjelentem és az ott kirendelt 46 főnyi csendőrség vezetője Lósa főhadnagytól azon értesülést nyertem, mikép a folyó hó 3-ikán délután történt fogadtatása a fiók igazgatóságának és nőegylet választmányának teljesen rendben, nemzeti színű jelvények és zászlók nélkül, de azért diszesen folyt le. Folyó hó 4-ikén az istentisztelet a nálam történt bejelentés szerint vette kezdetét, melyen Barbolovics Alimpius, szilágysomlyói vikárius celebrált, kinek Vékás Ágost hidvégi esperes és Balibán Antal illésfalvi lelkész assistált.

Ugy a mise, mint a rövid könyörgés politikai vonatkozásokat nem tartalmazott. Az istentisztelet 1/2 10 órakor ért véget és nevezett vikárius, mint a kultur-egylet elnöke aggkorára és kimerültségére hivatkozással, a templomtól távol fekvő felekezeti iskolában engedélyezett évi rendes közgyűlés megtartását a templomban kívánta, illetve kérte megtarthatni, a mit természetesen megengedtem és míg az istentisztelet alatt zsufolt templomot szellőztették, a körülbelől 150 férfi és nő (intelligentia) a templom hajó külső falához vonult, hol Pap György anyai nagyatyjának illésfalvi Pap Péter vármegyei volt alispán emlékére készített sírkövet nézték meg. Ezután a körülbelől 300 főre tehető intelligentia és 500 főre tehető földmives nép a templomot zsufolásig megtöltve a vikárius a kultur-egyleti évi közgyűlést megnyitotta, majd dr. Meszesán Coriolán szilágysomlyói ügyvéd, egyesületi titkár számolt be az egyesület utolsó évi működéséről, szomoruan konstatálva, hogy a tagsági díjjak rendetlenül folynak le, azután Pap György indítványára az új tagok gyűjtését nyomban megkezdték, Lengyel Todor büktótfalusi lelkész alapító tagul /200 korona/, vagy 30-an pedig rendes tagul /10 korona/ léptek be, miközben Pap Györgynek a földmivelés okszerű eljárásáról írott füzetét 20 fillérjével árulgatták, azután az ügyesebbnek bizonyult parasztagzadákat kisebbszerű jutalókban részesítették, végül néhány, de tisztán a gazdálkodás keretében végő tanács és vélemény felszólalás után az elnök bezárta a közgyűlést, mire nyomban Kozma Endréne, mint a nőegylet elnöke nyitotta meg az ülést szintén beszámolva együletük utolsó évi működéséről, gyermeknek egészséges neveltetéséről, majd vagy negyvenen, 2 korona évi díj mellett tagnak léptek be, mire ezen gyűlés is a szilágysomlyói román iskola negyed év százados működését tartalmazó könyvnek 2 koronával való elárusítása mellett végetért. Ezután a templomban volt, valamint a templomon kívül és az utcán összeereglett, körülbelől 1.500 főre tehető tömeg Pap György udvarára vonult, hol a gyermek kiállítás déli 12 órakor kezdetét vette, mely abban állott, hogy az előzőleg a lelkészek

¹ Arh. Stat. Sălaj, fond Prefectura jud. Sălaj, seria Comitele suprem-confidențiale, fascicola nr. 93/1907.

és tanítók által értesített földmives nők 1—4 éves korig levő gyermekeiket tiszta ruhában odahozva vezetőség részéről kiküldött bizottság Kozma Endréné és Hosszu Lászlóné (szászvárosi) vezetésé alatt megtekintették szépség és kifejtettség, szerint osztályozták és körülbelül 300 anyát 2—10 koronáig terjedő jutalomban részesítették, a jutalmokat Pap György osztotta ki, természetesen az anyák és gyermekekkel csókoltatván meg kezét és nagy öröm volt egy egy erőteljesnek ígérkező gyermek megcsókolásánál. Délutáni 1 órák a jutalmazott gyermekek és anyáik egy oda hozatott fényképészszel le lettek vétetve, majd 1/2 2 órák kezdetét vette az ebéd, melyen fügens politikusaink közül csupán egyedül Mihályi Tivadar nagyilondai képviselő vett részt. Főhelyen Pap György és Barbalovics Alimpius ültek; nevezettekén kívül ismertebb nevű nemzetiségű egyén Lukács László laczfalusi lelkész, Pap László meszeszentgyörgyi főesperes, dr. Pap György zilahi ügyvéd vett részt. Az ebéd 3 koronás volt, 504 terítéssel és az udvaron felállított fedett sátorban folyt le. Megjegyzem, hogy intelligens elem 41-en Marosán Gábor illésfalvi körjegyzőnél ebédelt, amennyiben Pap Györgyék nem számítottak ennyi vendégre. A toastirozást a vikárius kezdette meg Ő Felségére üritvén poharat, ki atyai gondoskodása alá vette a román nemzetiséget is. Azután Pap György (illésfalvi) beszélt, kifejezését adva elért céljának, hogy aggkorára való tekintettek sikerült összehoznia „Testvéreim” és így, mint az ők patriárchájuk ezen szép számu összejövetelből látja, hogy vallásuk és nyelvök védelmére az ifjabb kor is összetartó lesz. Majd Lukács László laczfalusi pap üritett poharat Pap György további egészségére, kérve a nemzetiséget, hogy Pap Györgyöt mint eddig is atyjókként tiszteljék és bármilyen ellenáramlattal szemben is nyelvöket és vallásukat védjék meg, mely szándékok ellen hiszi, a hatóságnak kifogása nem lehet. Ezután Pataki nevű zázari (Szatmármegyei) lelkész, mondott vallásuk érdekében beszédet felkérvén a Szilágyvármegyei románságot, hogy a közel napokban Szatmármegyében tartandó nemzetiségű gyűlésen vegyenek részt. Pap László meszeszentgyörgyi esperes beszélt ezután, laczfalusi Lukács Lászlót (correct este: illésfalvi Pap Györgyöt n.n.) köszöntvén fel, ki Vitéz Mihály és más, szerinte történelmi hírű hősök követőjeképp fáradozik a nemzetiség céljainak elérésére, vegyen a jelenlegi nemzedék tőle példát, ki a nemzetiség érdekében a martírságtól sem rettent vissza és nem is fog visszarettenni. E pillanatban felemelkedni szándékoztam, mit a velem majdnem szemben ülő vikárius észre vehetvén nyomban felállott, rövid magán imával az ebédet befejezettnek mondotta. A midőn megjegyzem, hogy amennyiben az értékesebb jelen voltak és szónokok beszédeikben az állameszme ellen tüntetőt mondani óvakodtak, elhagytam Pap Lászlónak rendreutasítását, de valószínűnek fővezetője lehet, mit onnan is következettek, hogy számosan készültek volna őt beszédéért üdvözölni, ha a vikárius az ebédet be nem rekesztette volna.

Ezek után ugyancsak a Pap György udvarán délutáni 5 órák a köznép tánczolt és megengedtem 10 ifjúnak, hogy nemzeti öltönyben (bocskor, ing, gatyá, kucsma, szallag és nagy bot) a Calusert bemutathassák. Esti 7 órák a köznép teljesen eloszlott, 2 járórral biztosítottam az éjjeli csendet, a korcsmáknak 10 órák való bezárását elrendeltem és 9 órák vette kezdetét az úri osztály tánczvigalma, melyen körülbelül 120 pár, de nem nemzeti ruhában, vett részt, és ezeknek is a Caluser rövid bemutatását megengedtem. Esti 1/2 9 órák érkezett meg Bukarestből automobilon Cantakuzénó és Butkulesku Emánuel bojárók, továbbá Floresku a volt romániai liga sekretáriusa valamint Filipescu Niku volt bukaresti polgármester és miniser, kik Pap György magán lakásában átöltözködve vacsorázás után éjjel 1/2 11 órák a táncz helyiségbe jöttek és ott, különösen a hölgyekkel foglalkoztak annélkül, hogy a házigazda papokat vagy még jelenlevő úri osztályhoz tartozókat nekik bemutatott volna. Magam éjjel utáni 1 órák az őrre mentem Lósa főhadnaggyal közölve, hogy e déli vonattal Kolozsvárra vissza utazzék a 40 csendőrével és Illésfalván hagytam az ottani őr 4 főnyi legénységén kívül, Mentő szilágycsehi és Kiss Gergely zilahi járás őrmestereket, utóbbi kettőt azon megbízatással, hogy a külföldi vendégek esetleges gyűlésről szerezzenek bizalmas értesülést.

Összefoglalva a látogatottakat és tapasztaltakat, jelenthetem, hogy hozzávetőleg 3.000 főből állott az összes közönség, ezekből intelligens férfi 150, nők 450 és gyermek 100 lehetett a többi nagy részt illésfalvi, azután pedig a szomszédos községekből való földmives nép volt. Általában az egész nap lefolyása nyugodt és rendes volt, kifogásolni való viselkedést csupán Pap László meszeszentgyörgyi főesperes tanusított, amit előttem több pap és ügyvéd helytelenített is. A legkorrektebbül mindenesetre a nagyilondai országos képviselő viselte magát, ki sem a templomban tartott 2 gyűlés alatt, sem az ebéd idején egy árva szót sem váltott, kivéve nejét, sőt a második tál ételnél (Lukács László felszólalása után)

nyomban és nejevel együtt eltávozott és az esti tánczvigalom megkezdéséig nem is mutatkozott. Már délután 5 óra körül dr. Pap Mihály szilágycsehi, Pap Imre zsibói, dr. Pap György zilahi, valamint a környékbeli és távolabb lakó lelkészek mintegy negyvenen már elutaztak úgy, hogy az esti tánczvigalomra dr. Getie János és Szűcs János zilahi, dr. Pap Sándor szilágycsehi ügyvédek, a naszódi oláh gimnázium igazgatója, Kozma Endre szilágysomlyói bankigazgató, Lukács László laczafalusi, Illés János oláhbaksai, Bruchentál János bikáczai, Pap János szamosujlaki Lengyel János felsővárczai, Pap László alsóvárczai, Pataki zázari, Gávriss Ágost vadafalvi, Lengyel Tódor bükkötőfalusi lelkészek és vagy 30 tanító családjaikkal maradtak ott és körülbelül 15 papnövendék és ugyanannyi képezdész. Jelen volt még egy Kővárhosszafaluról nősült bojár, nevét jól megjegyezni nem tudtam (talán Wukulescu) kinek neje felesége volt Nikita János néhai zilahi ügyvéd, de Szilágysomlyóról elköltözött fiának. Ez azonban tisztán nejét foglalta le magának és bizalmasabban senkivel sem érintkezett.

Miután előttem nyilvánvaló volt, hogy az országos román nagy gyűlés összehívása tárgyában a román komité (ha talán ezek kik automobilon utaztak ide, oda tartoznak) nyilvános gyűlés a külön semmibe vett és úgy láttam, hogy előttük tisztán alá rendelt szerepre szánt visszamaradt papokkal tartatni nem fog és legfeljebb Pap György, Lukács László, Kozma Endre és a bucarestiek az esetleges megbeszélést csupán a Pap György magán lakásában tartanák meg, eltávoztam.

Arról, hogy Pap György 80-ik (n.m. corect este: 70-ik) évfordulójának miként való megünneplését tárgyalják, szó nem volt.

Végül a csendőrségre vonatkozólag jelentem, hogy azt egész napon a laktanyában tartattam és így és egyébként is a tapintatosságot szem előtt tartottam. Jelentésem tudomásul vételét kérve, annak jelzésével, ha bizalmas értesüléseim találnak lenni, úgy jelenteni fogok, vagyok Méltóságodnak.

(pecsét)

Szilágy Cseh, 1907, Augusztus hó, 5.

alázatos szolgálja
Nikolajevits László
főszolgabíró

Cota: Arh. Stat. Sălaj, fond Prefectura jud. Sălaj, seria Comitele suprem-confidențiale, fascicola nr. 93/1907, document nr. 91/1907.

Observații:

-original, limba maghiară

Traducere

De la primpretorul plasei Cehu-Silvaniei

număr confidențial 30/1907

Domnule Comite Suprem!

Cu referire la ordinul cu numărul confidențial 90/1907, în legătură cu raportul meu referitor la adunarea cu caracter naționalist din Băsești, prezentat telefonic în 4 luna curentă, înaintez, în următoarele raportul meu amănunțit: În 4 luna curentă, dimineața la ora 7 m-am prezentat în Băsești și de la locotenentul-major Lósa conducătorul celor 46 de jandarmi dispuși acolo am obținut informație despre primirea făcută în 3 după amiază, luna curentă, direcțiunii despărțământului și comitetului reuniunii de femei, care s-a desfășurat în deplină ordine, fără embleme și steaguri de colorit național, dar festiv.

(Festivitățile n.n.) au început conform raportului întocmit nouă, în 4 luna curentă cu oficierea serviciului divin, de către vicarul din Șimleul-Silvaniei, Olimpiu Barbuloviciu asistat de protopopul Augustin Vicaș din Măieriste și preotul Anton Băliban din Băsești. Atît liturghia cit și scurta rugăciune n-au conținut referiri politice. Serviciul divin s-a terminat la ora 9,30 și amintitul vicar în calitate de președinte a asociației culturale, din cauza senilității și epuizării sale, a dorit, respectiv a cerut ținerea adunării ordinare anuale aprobată în școala confesională aflată departe de biserică, ceea ce eu, firesc, am aprobat. (Deși n.n.) au aerisit aglomerata biserică, în timpul serviciului divin aproximativ 150 de intelectuali,

bărbați și femei, au ieșit din biserică și au privit piatra de mormint ridicată acolo de Gheorghe Pop în amintirea fostului vicecomite Petru Pop de Băsești, bunicul său dinspre mamă. După aceasta, umplându-se pînă la refuz biserica de aproximativ 300 de intelectuali și 500 de țărani, vicarul a deschis adunarea generală anuală a asociației culturale, apoi dr. Coriolan Meseșan avocat din Șimleul-Silvaniei, secretarul asociației a făcut bilanțul ultimului an de funcționare a asociației și cu tristețe a constatat că taxele de membru au scăzut neobișnuit. La propunerea lui Gheorghe Pop adunarea a început să primească noi membri. Preotul din Siremti, Teodor Lenghel ca membru de bază (era în comitetul de conducere n.n.) a donat 200 de coroane, iar cei 30 membri ordinari cîte 10 coroane. Lui Gheorghe Pop i-au vîndut broșuri privind cultivarea rațională a pămîntului cu cîte 10 fileri. După aceea au distribuit premii mărunte țăranilor care s-au dovedit mai vrednici. În final, după cîteva schimburi de păreri și sfaturi pe teme gospodărești, președintele a închis adunarea.

După aceasta soția lui Andrei Cosma, ca președinte a reuniunii de femei a deschis adunarea (reuniunii n.n.) prezentînd darea de seamă a reuniunii pe ultimul an de funcționare și (a vorbit n.n.) despre educația sănătoasă a copiilor, apoi cam 40 inși au intrat (în reuniune n.n.) cu o taxă anuală (de membru n.n.) de 2 coroane, după care cu vînzarea cu cîte două coroane a cărților referitoare la un sfert de veac de înființarea (de funcționare) a școlii românești din Șimleul-Silvaniei, această adunare s-a terminat.

După aceasta mulțimea în număr de aproximativ 1500 de inși, care au fost în biserică, precum și afară și care se adunase în uliță, au mers în curtea lui Gheorghe Pop, unde la ora 12 la amiază a început expunerea copiilor, care în aceea a constat, că din partea conducerii comitetului delegat, de sub conducerea soțiilor lui Andrei Cosma și Vasile Hossu din Orăștie a admirat frumusețea și desfășurarea (prezentarea) copiilor aduși acolo în haine curate, în urma înștiințării țăranilor cu copii între 1—4 ani, în prealabil, de către preoți și învățători, după care i-au categorisit și la aproximativ 300 de mame le-au distribuit premii de 2—10 coroane. Premiile au fost împărțite de Gheorghe Pop și în mod firesc mamele și copiii i-au sărutat mîna și mare bucurie era cînd se ducea la sărutat cîte un copil plin de vigoare. La ora 1 după amiază copiii și mamele premiate au fost fotografiate, apoi la ora 13,30 a început masa, la care dintre politicienii remarcabili numai singurul Teodor Mihali deputat de Ileanda (deputat parlamentar n.n.) a participat. La locul de frunte s-au așezat Gheorghe Pop și Olimpiu Barbuloviciu. În afară de menționații indivizi naționaliști (adică luptători naționali români n.n.), cu nume mai cunoscut au luat parte Vasile Lucaciu preot în Sisești, Vasile Pop protopop din Sîngeorzul de Meseș și dr. Gheorghe Pop avocat din Zalău. Masa a fost de 3 coroane, cu 504 farfurii și s-a desfășurat în cortul acoperit așezat în curte. Menționez că 41 de intelectuali au mîncat la notarul cercual Gavril Mureșan din Băsești, întrucît Gheorghe Pop n-a scontat pe atîția oaspeți. Toastarea a început-o vicarul care a golit (a ridicat n.n.) paharul pentru Majestatea Sa (Împăratul n.n.) care a luat sub îngrijirea sa părintească și naționalitatea română. După aceea a vorbit Gheorghe Pop de Băsești, arătînd că scopul l-a realizat, că deși bătrîn a reușit să-și adune „Frații” și astfel se vede din acest frumos număr al celor adunați că el este patriarhul lor și că cei mai tineri vor fi solidari (în lupta n.n.) pentru apărarea religiei și limbii. Apoi, preotul Vasile Lucaciu din Sisești a ridicat paharul pentru sănătatea lui Gheorghe Pop cerînd naționalității (române n.n.) să-l cinstească ca pînă acum, ca pe un părinte și să-și apere limba și religia în fața oricărui val (încercări de deznationalizare n.n.), atîtuind care nu contravin legalității. După aceasta preotul din Săsar (comitatul Satu-Mare) pe nume Patachi s-a referit la probleme de religie, cerînd românilor din comitatul Sălaj să ia parte la adunarea naționalistă (națională românească n.n.) ce o să se țină în zilele apropiate în comitatul Satu-Mare. Protopopul Vasile Pop din Sîngeorzul de Meseș vorbește după acesta salutîndu-l pe Vasile Lucaciu din Sisești (corect: pe Gheorghe Pop de Băsești n.n.) care se străduiește ca un urmaș a lui Mihai Viteazul și a altor vestiți eroi ai istoriei de după acesta (după Mihai Viteazul n.n.) pentru realizarea scopurilor naționale și generația actuală să ia exemplul de la el, care în interesul naționalității nu s-a dat și nici nu se va da înapoi de la suferință. În această clipă am intenționat să mă ridic, dar vicarul care ședea aproape vizavi de mine, observînd, cu o scurtă rugăciune a închis masa. Menționez că întrucît au fost prezenți oratori și oameni mai valoroși s-au ferit de a se manifesta contra statului în discursurile lor iar lui Vasile Pop i-am lăsat instrucțiuni, dar probabil el este principalul conducător, ceea ce și de acolo se poate vedea, că numeroși l-ar fi felicitat pentru discurs, dacă vicarul n-ar fi dizolvat masa (adunarea de masă n.n.).

După acestea la ora 5 după amiază poporul de rînd a dansat în curtea lui Gheorghe Pop și eu am permis ca 10 tineri în costumație națională (opinci, cămași, cioareci, căciuli, panglici și bîte mari) să prezinte Călușarul. Seara la ora 7 poporul de rînd s-a împărțiat în totalitate și cu două patrule am asigurat liniștea nopții. La ora 10 am ordonat închiderea circiurilor și la ora 9 a început petrecerea clasei domnești, la care au luat parte aproximativ 120 de perechi, însă nu în costume naționale. Și în fața acestora am permis o scurtă prezentare a Călușarului.

Seara la ora 8,30 au sosit cu automobilul din București, boierii Cantacuzino și Emanoil Butculescu, apoi Florescu fostul secretar al ligii României, precum și Nicu Filipescu fost primar al Bucureștiului și ministru, care s-au schimbat în locuința lui Gheorghe Pop și noaptea la ora 10,30 au venit la locul de dans și acolo s-au prins în joc, îndeosebi cu doamnele, fără ca gazda să le fi prezentat preoții și pe cei care mai erau prezenți din clasa domnească. Personal, la ora 1 după miezul nopții am mers la post (postul de jandarmi n.n.) și i-am comunicat locotenent-majorului Lósa, ca împreună cu cei 40 de jandarmi cu trenul de azi de la amiază să se reîntorcă la Cluj și la Băsești înafară de grupa de acolo de 4 jandarmi i-am lăsat pe plutonierii de plasă Mentő din Cehu-Silvaniei și Kiss Gavril din Zalău. Pe ultimii doi i-am lăsat cu sarcina informării confidențiale despre eventuala organizare a unei adunări a oaspeților din străinătate.

Sintetizînd cele văzute și observate, pot raporta, că, aproximativ, din 3.000 de inși a constat întreaga adunare, dintre aceștia bărbați intelectuali 150, femei 450 și copii cam 100. Ceilalți mare parte țărani din Băsești și comunele învecinate.

În general, desfășurarea întregii zile a fost liniștită și ordonată. Comportare care s-a abătut numai protopopul Vasile Pop din Sîngeorzu de Meseș a manifestat, ceea ce în fața mea mai mulți preoți și avocați au și dezaprobat. Cel mai corect în toate împrejurările s-a comportat deputatul parlamentar de Ileanda, care n-a schimbat nici un singur cuvînt nici la cele două adunări ținute în biserică, nici în timpul mesei, înafară de soție, ba chiar la o doua masă (după cuvîntarea lui Vasile Lucaci) împreună cu soția a plecat și pînă la începerea petrecerii de seara n-a apărut. În jurul orei 5 dr. Mihai Pop din Cehu-Silvaniei, Emeric Pop din Jibou, dr. Gheorghe Pop din Zalău, precum și preoții ce locuiesc în împrejurimi și mai departe, cam 40, au plecat, astfel că la petrecerea de seara au rămas acolo avocații dr. Ioan Ghetie și Ioan Suciu din Zalău, dr. Alexandru Pop din Cehu-Silvaniei, directorul gimnaziului valah din Năsăud, Andrei Cosma directorul de bancă din Șimleul-Silvaniei, preoții Vasile Lucaci din Sisești, Ioan Ilieș din Bocea, Ioan Bruchental din Bicaz, Ioan Pop din Someș-Uileac, Ioan Lenghel din Oarta de Sus, Vasile Pop din Oarta de Jos, Patachi din Săsar, Augustin Gavriș din Odești, Teodor Lenghel din Stremți și 30 de învățători cu familiile și aproximativ 15 studenți la teologie și tot cam atîția elevi de școli normale. A fost prezent și un boier căsătorit din Satulung al Chioarului, stabilit la băiatul său din Șimleul-Silvaniei, numele n-am putut să-l notez (poate Vuculescu) a cărui nevastă a fost soția răposatului avocat Ioan Nichita din Zalău. Acesta însă s-a întreținut numai cu nevastă-sa și mai confidențial n-a fost în relații cu nimeni. După ce m-am convins că fruntașul român și adunarea publică n-a hotărît nimic în problema convocării unei mari adunări românești (dacă nu doar să întoarcă vizita celor care au călătorit cu automobilul aici) și am văzut clar că nu se vor întreprinde cu preoții rămași pentru scopul scontat și cel mult Gheorghe Pop, Vasile Lucaci, Andrei Cosma și bucureștenii numai în locuința lui Gheorghe Pop vor ține eventuale convorbiri, am plecat.

Despre felul în care să se trateze (să se prezinte publicului n.n.) sărbătorirea a 80 de ani (corect: 70 de ani n.n.) ai lui Gheorghe Pop n-a fost vorba. În final, referitor la jandarmie raportează, că toată ziua am ținut-o în cantonament și astfel m-am menținut cu tact.

Cerînd luarea la cunoștință a raportului meu, cu remarca, că dacă va fi găsit drept confidențial, astfel voi mai raporta.

Sînt al Luminății Voastre.

Cehu-Silvaniei, 5 august 1907.

[sigiliul]

slug. umilă Vasile Nicolaieviciu
primpretor

**L'ANNIVERSAIRE D'ACCOMPLISSEMENT DU SOIXANTE-DIX ANS DE LA VIE
DE GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI DE 4 AOUT 1907 — MOMENT
SIGNIFICATIF D’AFFIRMATION DE LA VOLONTÉ POUR LIBERTÉ
ET UNITÉ NATIONALE DU PEUPLE ROUMAIN**

(R é s u m é)

Cette étude nous présente les festivités du Băsești de 4 aout 1907, organisées avec l'occasion d'accomplissement de 70 ans de la vie de Gheorghe Pop de Băsești, le chef des Roumains transylvains de commencement du notre siècle dans la lutte pour liberté et unité nationale.